

Memo

Onderwerp

Informatie aan Provinciale Staten naar aanleiding van de Informatiebijeenkomst wilde zwijnen op 15 januari 2016

Datum

2 februari 2016

Aan

Leden van Provinciale Staten

Van

Gedeputeerde

J.J.C. van den Hout

Contactpersonen

W. Poelmans

Telefoon

(06) 1830 3367

Geachte leden van Provinciale Staten,

Op 15 januari 2016 is er een Informatiebijeenkomst voor Provinciale Staten gehouden over de provinciale benadering van het wilde zwijn in Noord-Brabant. Ik heb tijdens deze informatiebijeenkomst toegezegd u het verslag van het werkbezoek met betrekking tot het wild zwijn naar Duitsland in 2012 en de protocollen bij het uitbreken van dierziektes toe te zenden.

In de bijlagen treft u de volgende documenten aan:

1. Het verslag van het werkbezoek.
2. Het 'Beleidsdraaiboek Klassieke Varkenspest en Afrikaanse Varkenspest Versie 3.0' van het Ministerie van Economische Zaken

Het beleidsdraaiboek onder 2 bevat de protocollen bij besmetting van wilde zwijnen met KVP of AVP, te vinden op de pagina's 131-135.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

J.J.C. van den Hout
Gedeputeerde Natuur, Water en Milieu

Bijlage 1: Verslag werkbezoek wild zwijn Duitsland

Beknopt verslag werkbezoek wild zwijn Nordrhein-Westfalen op 9/10 mei 2012

Om de vraag te beantwoorden hoe het best omgegaan kan worden met de aanwezigheid van wilde zwijnen in het zuidoosten van Noord-Brabant werd een werkbezoek georganiseerd naar de Kreis Rhein-Siegburg in het zuidoosten van Nordrhein-Westfalen. In Duitsland is een Kreis verantwoordelijk voor de coördinatie van de jacht en de eventuele bestrijding van dierziektes. In deze regio heerste nog tot vorig jaar varkenspest onder de wilde zwijnen. Dat gaf ons de mogelijkheid inzicht te krijgen hoe men in Duitsland omgaat met wilde zwijnen ten tijde van varkenspest alsook onder normale omstandigheden. De Kreis Rhein-Siegburg omringt de steden Bonn-Keulen.

Het bestuurlijke werkbezoek vond plaats op 10 mei. Dit werd op 9 mei ambtelijk voorbereid door een kleine delegatie.

Vorbereitung 9 mei

Van Nederlandse kant waren de volgende personen aanwezig:

Universiteit Utrecht, Fakulteit Diergeneeskunde en Dutch Wildlife Health Centre	Jolianne Rijks
KNJV, ecologisch adviseur	Margriet Montizaan
KNJV, regiovertegenwoordiger	Kees van Hulst
Provincie Noord-Brabant, bestuurlijk adviseur	Frans Post
Provincie Noord-Brabant, ecologisch adviseur	Wiel Poelmans
Zoogdiervereniging, organisator	Johan Thissen

In de middag vond er overleg plaats met een Duitse delegatie, bestaande uit onderstaande personen.

Dr.	Jürgen	Harlizius	Landwirtschaftskammer Nordrhein-Westfalen
Herr	Armin	Hübinger	Regionalforstamt Rhein-Sieg/Erft
Dr.	Klaus	Mann	Kreisveterinär
Herr	Jörg	Pape	Kreisjagdberater

Klaus Mann gaf een presentatie over de bestrijding van varkenspest onder de wilde zwijnen die hier in 2009 was uitgebroken. Ingegaan werd op de technische uitvoering van de bestrijding van varkenspest via orale vaccinatie. Ingegaan werd op de kosten en de effectiviteit van de bestrijding. Anno 2012 was de regio weer varkenspestvrij, waarmee de varkenspest uit heel Duitsland was verdwenen. Er was daarna gelegenheid tot het stellen van vragen. Vooral over het in toom houden van de zwijnenpopulatie, zowel tijdens als buiten varkenspestperiodes werden veel vragen gesteld. Daarnaast werden vragen gesteld over het risico voor

gehouden varkens van al dan niet besmette wilde zwijnen, de verkeersveiligheid en de omgang van burgers met de aanwezigheid van wilde zwijnen.

Bestuurlijk werkbezoek 10 mei

De Nederlandse delegatie arriveerde rond 11.00h. De deelnemerslijst van de Duitse en Nederlandse delegatie is in bijlage 1 opgenomen. Voor de lunch werd een toelichting gegeven op het doel van het werkbezoek. Na de lunch vond een vragensessie plaats onder voorzitterschap van Landrat Kühn. Hierbij kon iedereen zonder beperking vragen stellen aan de Duitse deskundigen. In bijlage 2 is een lijst opgenomen van de per thema gestelde vragen.

Samenvatting beantwoording

Varkenspest, bestrijding varkenspest en jacht

In de Kreis Rhein-Sieg werd in 2009 varkenspest geconstateerd bij wilde zwijnen. Het is niet duidelijk hoe de wilde zwijnen besmet zijn geraakt. Meest waarschijnlijk is dat het van buiten (Oost-Europa) is ingesleept. Er is echter geen monitoringsprogramma aan de Duitse grenzen. In de rest van Duitsland was de varkenspest onder wilde zwijnen uitgestorven. Op dit moment is de regio en daarmee heel Duitsland varkenspestvrij. Om dat te bereiken is een oraal vaccinatieprogramma onder de wilde zwijnen uitgevoerd, in combinatie met een gericht jachtbeheer waarbij voorkomen werd dat dieren zich konden verspreiden. Dit jachtbeheer bestond uit het inzetten van een eenmalige bewegingsjacht (normale jaarlijkse jacht om de stand te beperken) en het concentreren van het afschot op de jonge aanwas. Met bewegingsjacht wordt voorkomen dat de oudere dieren naar andere gebieden worden verjaagd en daarmee de ziekte verder verspreiden. Hoewel jagers over het algemeen niet enthousiast zijn over het schieten van jonge dieren, werd dat toch goed opgepakt. Ten tijde van varkenspest wordt door de Kreis aan de jagers een bedrag betaald van € 25,- per geschoten big. Hiermee was er voldoende bereidheid bij de jachtwereld het aangepaste jachtbeleid uit te voeren. De coördinatie van de uitvoering van het vaccinatieprogramma voor de wilde zwijnen lag bij de Kreis. De jagers voerden de vaccinatie uit. Daarbij werden in drie periodes (voorjaar, zomer en najaar) orale vaccins met lokvoer ingegraven. Dit werd gedurende drie jaar uitgevoerd. Via monitoring werden de resultaten van de vaccinatie bijgehouden. In 2012 kon de regio weer varkenspestvrij worden verklaard. De kosten van het vaccinatieprogramma bedroegen ca. € 250.000,-. Dit werd betaald door de Kreis.

Onder normale omstandigheden worden wilde zwijnen steekproefsgewijs gecontroleerd op varkenspest. De laatste uitbraak werd vastgesteld door de waarneming van een ziek zwijn.

Heel Duitsland is varkenspestvrij. De kans dat het weer opduikt in Duitsland is klein. Het kan echter van buiten ingesleept worden. Dit risico komt vooral vanuit Oost-Europa omdat daar nog wel varkenspest aanwezig is bij wilde zwijnen. Dit kan het beste voorkomen worden door het treffen van maatregelen m.b.t. de hygiëne bij transport van zowel wilde zwijnen als huisvarkens. De laatste uitbraak in Nederland van varkenspest bij huisvarkens is terug te voeren naar onhygienisch transport van huisvarkens in een veewagen.

De kans dat in Nederland varkenspest optreedt door insleep is voor huisvarkens duizenden malen groter dan voor wilde zwijnen, puur gerekend vanuit de aantallen huisvarkens en wilde zwijnen.

Onder normale omstandigheden (bij afwezigheid van varkenspest) vindt naast het individueel schieten vanaf een hoogzit jaarlijks per gebied één georganiseerde bewegingsjacht plaats. Bij een bewegingsjacht staan jagers op strategische plekken in een jachtgebied (meestal enkele 100en ha). Een klein aantal personen loopt op een rustige manier kriskras door het bos om de aanwezige zwijnen licht te verontrusten. De dieren verplaatsen zich dan op een rustige manier (gaan niet in paniek rennen zoals bij drijfjacht en één-op-één beheerjacht met honden) en kunnen vervolgens gericht of selectief (bij varkenspest vooral biggen en jonge beesten) geschoten worden.

Er wordt in Duitsland nooit met kunstlicht gejaagd op wilde zwijnen. Dit leidt volgens de Duitse deskundigen alleen maar tot verstoring van de wilde zwijnen en ander wild. Men beschouwt dit tevens als onweidelijk, ineffectief en daarmee onwenselijk. Met de normale jachtmethode kunnen populaties van wilde zwijnen gemakkelijk in toom gehouden worden.

De dode zwijnen worden op grote schaal geconsumeerd en staan bij elk restaurant op de kaart.

Economische aspecten

Als er varkenspest wordt geconstateerd bij wilde zwijnen treedt een transportverbod voor huisvarkens van de regio in werking. Dat wordt opgeheven nadat onderzoek heeft uitgewezen dat de huisvarkens varkenspestvrij zijn. Dit nam in de Kreis enkele weken in beslag. Daarna zijn er volgens de Duitse en Europese regelgeving geen belemmeringen meer voor transport of export van huisvarkens. Lokale buitenlandse markten kunnen wel een importverbod afkondigen. De indirecte economische aspecten zijn daarmee niet te voorspellen. Omdat het transportverbod slechts enkele weken duurde, was er voor de regio niet of nauwelijks sprake van economische schade. De eventuele schade is voor rekening van de sector.

In deze Kreis was slechts sprake van een gering aantal intensieve varkensbedrijven. Volgens de deskundigen was de aanpak van varkenspest in regio's met veel intensieve varkenshouderij hetzelfde. Ook de jacht op wilde zwijnen in die regio's is vergelijkbaar met die in Rhein-Siegburg. Men kijkt in deze regio's hetzelfde aan tegen de risico's van besmetting van varkenspest van huisvarkens door wilde zwijnen als in deze Kreis.

Overdracht van varkenspest geschiedt alleen door direct contact tussen wild zwijn en huisvarken of door overdracht via personen die direct contact hebben gehad met besmette zwijnen en huisvarkens, zonder dat er sprake was van ontsmetting. Wilde zwijnen kunnen geen varkenspest overbrengen naar huisvarkens in stallen omdat er geen contact mogelijk is. Voor huisvarkens in de vrije uitloop zullen aanvullende maatregelen genomen moeten worden (extra raster of tijdelijk binnenhouden). Huisvarkens kunnen bij een uitbraak bij varkenspest onder wilde zwijnen (of bij huisvarkens) eventueel met een markervaccin geënt worden tegen varkenspest.

Landbouwschade

In Duitsland is de jachthouder verantwoordelijk voor eventuele optredende landbouwschade. De overheid zit hier niet tussen. Dit is conform het Nederlandse

systeem van vóór de komst van de Flora- en faunawet. De jacht wordt per gebied verpacht door de grondeigenaar zoals dat ook in Nederland gebeurt. In gebieden waar de jacht niet is verpacht wordt de optredende schade vergoed door een fonds. Hoewel men geen uitspraken kon doen over de hoogte van de schade, was er geen sprake van ontevredenheid bij de boeren en jagers. Men verbaasde zich over het Nederlandse systeem waarbij de overheid verantwoordelijk is voor de schade. Er worden in Duitsland nauwelijks rasters geplaatst ter voorkoming van landbouwschade omdat men dat niet nodig vindt. Met gereguleerd afschot is de meeste landbouwschade goed te voorkomen.

Verkeersaspecten

Er is sprake van een gering aantal aanrijdingen van wilde zwijnen in de Kreis Rhein-Siegburg. Daarbij zijn nooit mensen omgekomen. Verkeersgebruikers lijken zich bewust te zijn van de aanwezigheid van groot wild in de bossen. Snelwegen en drukke secundaire wegen worden uitgerasterd. Lokaal worden maatregelen genomen door de bosrand een stuk van de weg te houden zodat automobilisten zicht hebben op eventueel aankomend wild.

Aanvallen op mens

Er zijn van de laatste decennia een paar incidenten bekend van aanvallen van wilde zwijnen op mensen. Hierbij zijn een paar lichtgewonden gevallen. Alleen als een zeug met jongen plotseling geconfronteerd wordt met een mens is er een kans dat het dier in paniek aanvalt. Vrijwel altijd mijden wilde zwijnen contacten met mensen.

Steden en de aanwezigheid van wilde zwijnen

De burgers zijn gewend aan de aanwezigheid van wilde zwijnen in de bossen en hebben daar geen enkel probleem mee. Er bestaat ook geen angst voor deze wilde dieren. Bossen grenzend aan steden of dorpen worden niet uitgerasterd. Men vindt dit niet nodig omdat de problemen meestal beperkt van aard zijn en men toch liever vanuit de wijk het bos wil inlopen. Volgens Pape went men zelfs in steden als Berlijn aan de aanwezigheid van wilde zwijnen. Men gaat pragmatisch om met de meer dan 10.000 wilde zwijnen die hier rondlopen. Mensen die willen voorkomen dat de zwijnen hun tuin omwoelen, plaatsen rasters. De gemeente heeft een stadsjager aangesteld die de echte probleemgevallen moet aanpakken.

Natuur

Volgens de Duitsers horen wilde zwijnen gewoon bij de Duitse bossen. Ze vormen een onderdeel van de natuur. Men geeft aan dat ze ook niet uitgeroeid kunnen worden, zowel wettelijk als technisch niet. Men onderschrijft het belang van wilde zwijnen en andere grote zoogdieren voor de natuur. Wilde zwijnen zijn van belang bij natuurlijke bosverjonging. In de Kreis komen ook edelherten voor en richting Eifel ook lynxen. Ook daar van wordt gezegd dat ze thuishoren in Duitse bossen. Zelf de aanwezigheid van wolven in oostelijk Duitsland wordt geaccepteerd door de Duitse burgers, jagers en politiek. Pape gaf aan het erg jammer te vinden dat de wolf die vorig jaar opdook in de Eifel vlak bij de grens met de Ardennen was afgeschoten. Dat had volgens hem niet mogen gebeuren.

Tot slot enkele citaten

Een varkensboer kan (vanwege eventueel besmettingsgevaar) geen jager zijn.
(Johannes Siepe)

Met een goed jachtregime is het probleem goed onder controle te houden. (Klaus Mann)

Zelfs als het wettelijk in Duitsland zou zijn toegestaan, is het onmogelijk de wilde zwijnen helemaal uit te roeien. (Jörg Pape)

Als je vóór het wild zwijn bent, kan je niet tegen de jacht zijn. (Rik van Druten)

In Duitsland moet de jachthouder wildschade aan gewassen vergoeden. Deze heeft daarmee dus een financieel belang bij het beperkt houden van de wildpopulatie.

(Jörg Pape)

Liever lokale jagers (die begrip hebben voor de wens van schadebestrijding van de boeren) tegen een geringe jachtpacht, dan hoge jachtpachtopbrengsten van jagers-van-ver-weg. (Jörg Pape)

Bijlage 1: Deelnemerslijst werkbezoek

Nederlandse delegatie:

naam	organisatie	functie
Johan van den Hout	Provincie	Gedeputeerde
Frans Post	Provincie	Adviseur GS
Wiel Poelmans	Provincie	Ecologisch beleidsadviseur
Rik van Druten	Provincie	Woordvoerder
Maurice ten Tije	Provincie	Beleid Flora- en faunawet
Frits Janssen	Provincie	Bureauhoofd Natuur en landschap
Janus Scheepers	ZLTO	Agrariër
Gerard Schellekens	ZLTO	Agrariër
Peter de Koeijer	ZLTO	Bestuurder
Ad van der Aa	ZLTO	Adviseur
Johan Thissen	Zoogdiervereniging	Bioloog
Jolianne Rijks	Universiteit Utrecht DWHC	Veterinair deskundige
Margriet Montizaan	KNJV	Ecologisch adviseur
Kees van Hulst	KNJV	Jachtdeskundige
Van der Heiden	Gemeente Heeze- Leende	Adviseur college
Harry Boeschoten	Staatsbosbeheer	Regiodirecteur
Esther de Snoo	Vakblad Boerderij	Journalist

Duitse delegatie:

naam	organisatie	functie
Frietjof Kühn	Kreis Rhein-Siegburg	Landrat
Brigitte Böker	Kreis Rhein-Siegburg	Chef Kabinet
Klaus Mann	Kreis Rhein-Siegburg	Kreisveterinär
Jörg Pape	Kreis Rhein-Siegburg	Kreisjagdberater
Johannes Siepe	Tierzuchtzentrale	Adviseur landbouw

Bijlage 2: Gestelde vragen

Varkenspest

Hoe is varkenspest in het gebied gekomen?
Waar in Duitsland is varkenspest?
Hoe wordt varkenspest bestreden?
Zijn de grenzen gesloten?
Is er een transportverbod?
Wordt er geënt?
Worden vaccins uitgelegd?
Is er contact tussen wilde zwijnen en huiszwijnen?
Hoe duur is de bestrijding van varkenspest bij zwijnen en wie betaalt dat?
Zijn er markervaccins?
Hoe is het in Nordrhein-Westfalen gekomen?
Wanneer was varkenspest uitgestorven in Duitsland?
Hoe controleert en bewaakt men uitbraken?
Is er monitoring aan de grenzen?
Wat is de kans dat het weer in Duitsland komt?
Gelden de maatregelen alleen voor wilde zwijnen of alle varkens?
Risico's van insleep uit Oost-Europa?
Hoe komt het in Duitsland?
Zijn er contacten tussen wilde zwijnen en varkens?
Zijn er grenscontroles?

Economische aspecten

Hoe groot is de economische schade voor de landbouwsector als er varkenspest optreedt bij wilde zwijnen?
Wie is aansprakelijk voor economische schade?
Wat zijn de gevolgen van het optreden van varkenspest bij wilde zwijnen?

Jacht

Is jacht nodig?
Wat moet je daar voor regelen?
Willen jagers veel schieten?
Wat moeten ze schieten?
Hoe kan men de zwijnenpopulatie onder controle houden
Wat is bewegingsjacht?
Hoe functioneert bewegingsjacht? Hoe veel jagers, hoe veel lopers, met honden, hoe vaak nodig per jaar?
Hoe groot is het gebied?
Gebruikt men kunstlicht?
In deze regio is er slechts sprake van een extensieve vorm varkenshouderij. Hoe gaat men in Duitsland om met wilde zwijnen in gebieden met veel intieve varkensbedrijven?
Hoe kijkt men daar aan tegen het risico van besmetting van gehouden varkens door wilde zwijnen?
Hoe groot is het risico van de wilde zwijnen hier voor de gehouden varkens?
Wat doet men met de dode zwijnen?

Verkeersaspecten

Zijn er verkeersslachtoffers door zwijnen?
Hoeveel zwijnen worden er doodgereden?

Hoeveel menselijke slachtoffers? Doden?

Aanvallen op mens

Worden mensen aangevallen?

Onder wat voor omstandigheden?

Zijn er doden te betreuren?

Landbouw

Is er landbouwschade?

Wat voor schade?

Wie betaalt die?

Werkt dat systeem?

Betaalt de overheid er aan mee?

Wat voor maatregelen om schade te voorkomen?

Werkt men met rasters?

Steden

Zijn mensen bang voor zwijnen?

Accepteert men zwijnen?

Zijn er rasters tussen woonwijken en bossen?

Waarom niet?

Natuur

Is het ecologisch van belang dat er zwijnen zijn?

Wat zijn de voordelen voor de natuur?

Zijn er meer grootwildsoorten in de regio?

Wat doet men met lynx, wisent en wolf?

Bijlage 2: Protocollen bij het uitbreken van dierziektes

Het 'Beleidsdraaiboek Klassieke Varkenspest en Afrikaanse Varkenspest' van het Ministerie van Economische Zaken is te vinden via onderstaande link:

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/dieren/inhoud/dierziektes/dierziektes-bestrijden/beleidsdraaiboeken-dierziektes>

Dit draaiboek bevat de protocollen bij besmetting van wilde zwijnen met KVP of AVP, te vinden op de pagina's 131-135.